

Oulun yliopiston matemaattisten tieteiden laitos

806623S/805398A SATUNNAISMALLIEN TEORIA, sl 2010 (Esa Läärä)

Loppukuulustelu, ma 11.4.2011 klo 14-18 L1

Merkitse tehtäväpaperiin, suoritatko opintojakson aine- vai syventäviin opintoihin. Aineopin-
toina suoritettavien ei tarvitse laskea tehtävien 2., 4. ja 5. (b)-kohtia.

Huom. *Ei omia muistiinpanoja eikä laskinta.*

1. Neliön sivun pituus (cm) on satunnaismuuttuja, jonka jakauman tiheysfunktio
 $f : \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{R}$ määritellään

$$f(x) = 4x^3 e^{-x^4} I_{[0, \infty[}(x).$$

Laske neliön pinta-alan jakauman

- (a) odotusarvo.
- (b) mediaani.

2. Satunnaismuuttuja X noudattaa binomijakaumaa $\text{Bin}(n, \pi)$, jossa $n \in \mathbb{N}_+$ ja $0 < \pi < 1$.
Olkoon $Y = \log[X/(n - X)]$ suhteellisen osuuden X/n empiirinen logit-muunnos.

- (a) Laske delta-menetelmällä 1. kertaluvun approksimaatio odotusarvolle $\mathbb{E}(Y)$ ja varianssille $\text{var}(Y)$.
- (b) Laske 2. kertaluvun approksimaatio odotusarvolle $\mathbb{E}(Y)$.
- (c) Ovatko $\mathbb{E}(Y)$ ja $\text{var}(Y)$ olemassa? Perustele!

3. Satunnaisvektorille $X = (Y, Z)$ pätee, että $Y \sim \text{Tas}(0,1)$ ja ehdolla $Y = y$ on Z :n jakauma $\text{Bin}(n, y)$.

- (a) Johda Z :n reunajakauman pistetodennäköisyysfunktio.
- (b) Johda ehdollisen odotusarvon $\mathbb{E}(Y|Z)$ lauseke.

4. Olkoon X_1, X_2, \dots jono toisistaan riippumattomia satunnaismuuttujia siten, että $X_i \sim \text{Poisson}(\mu)$, $i = 1, 2, \dots$, ja $\mu > 0$. Merkitään $\bar{X}_n = \sum_{i=1}^n X_i/n$, $n = 1, 2, \dots$

- (a) Olkoon $U_n = \sqrt{n}(\bar{X}_n - \mu)$. Mitä jakaumaa kohti jono (U_n) suppenee jakaumaltaan, kun $n \rightarrow \infty$? Perustele.
- (b) Olkoon $V_n = (\bar{X}_n - \mu)^2/\bar{X}_n$, $n = 1, 2, \dots$. Mitä jakaumaa kohti jono (V_n) suppenee jakaumaltaan, kun $n \rightarrow \infty$? Perustele.

5. Olkoon $X = (X_1, X_2)$ satunnaisvektori, joka noudattaa 2-ulotteista normaalijakaumaa, jossa $\mathbb{E}(X_j) = 0$, $\text{var}(X_j) = 1$, $j = 1, 2$, ja $\text{cor}(X_1, X_2) = \rho \in]-1, +1[$. Olkoon $Y = (Y_1, Y_2)$, jossa $Y_1 = X_1 + X_2$ ja $Y_2 = X_1 - X_2$.

- (a) Johda satunnaisvektorin Y yhteisjakauma. Mitä ovat Y :n koordinaattimuuttujien reuna-
jakaumat?
- (b) Olkoon nyt $\varrho = 0$ ja määritellään satunnaismuuttuja $V = \sum_{j=1}^2 (X_j - Y_1/2)^2$. Johda V :n
jakauma.

Liitteet. Yksiulotteisten jakaumien taulukko seuraavilla sivuilla. Moniulotteista normaali-
jakaumaa odotusarvovektorilla μ ja kovarianssimatriisilla Σ noudattavan satunnaisvektorin
 $X : \Omega \rightarrow \mathbb{R}^p$ tiheysfunktion $f(x)$ ja momenttigeneroivan funktion $M(t)$ lausekkeet ovat

$$f(x) = \frac{1}{(2\pi)^{p/2} \sqrt{\det(\Sigma)}} \exp \left\{ -\frac{1}{2} (x - \mu)^T \Sigma^{-1} (x - \mu) \right\}, \quad x \in \mathbb{R}^p$$
$$M(t) = \exp \left(\mu^T t + \frac{1}{2} t^T \Sigma t \right), \quad t \in \mathbb{R}^p$$

Table 1 DISCRETE DISTRIBUTIONS

Name of parametric family of distributions	Discrete density functions $f(\cdot)$	Parameter space	Mean $\mu = E[X]$
Discrete uniform	$f(x) = \frac{1}{N} I_{(1, \dots, N)}(x)$	$N = 1, 2, \dots$	$\frac{N+1}{2}$
Bernoulli	$f(x) = p^x q^{1-x} I_{(0, 1)}(x)$	$0 \leq p \leq 1$ ($q = 1 - p$)	p
Binomial	$f(x) = \binom{n}{x} p^x q^{n-x} I_{(0, 1, \dots, n)}(x)$	$0 \leq p \leq 1$ $n = 1, 2, 3, \dots$ ($q = 1 - p$)	np
Hypergeometric	$f(x) = \frac{\binom{K}{x} \binom{M-K}{n-x}}{\binom{M}{n}} I_{(0, 1, \dots, n)}(x)$	$M = 1, 2, \dots$ $K = 0, 1, \dots, M$ $n = 1, 2, \dots, M$	$\frac{K}{M}$
Poisson	$f(x) = \frac{e^{-\lambda} \lambda^x}{x!} I_{(0, 1, \dots)}(x)$	$\lambda > 0$	λ
Geometric	$f(x) = pq^x I_{(0, 1, \dots)}(x)$	$0 < p \leq 1$ ($q = 1 - p$)	$\frac{q}{p}$
Negative binomial	$f(x) = \binom{r+x-1}{x} p^r q^x I_{(0, 1, \dots)}(x)$	$0 < p \leq 1$ $r > 0$ ($q = 1 - p$)	$\frac{rq}{p}$

Variance $\sigma^2 = E[(X - \mu)^2]$	Moments $\mu'_r = E[X^r]$ or $\mu_r = E[(X - \mu)^r]$ and/or cumulants κ_r	Moment generating function $E[e^{tX}]$
$\frac{N^2 - 1}{12}$	$\mu'_3 = \frac{N(N+1)^2}{4}$ $\mu'_4 = \frac{(N+1)(2N+1)(3N^2+3N-1)}{30}$	$\sum_{j=1}^N \frac{1}{N} e^{tj}$
pq	$\mu'_2 = p$ for all r	$q + pe^t$
npq	$\mu'_3 = npq(q-p)$ $\mu'_4 = 3n^2 p^2 q^2 + npq(1-6pq)$	$(q + pe^t)^n$
$\frac{K}{n} \frac{M-K}{M} \frac{M-n}{M-1}$	$E[X(X-1)\dots(X-r+1)] = r! \frac{\binom{K}{r} \binom{M}{M-r}}{\binom{M}{r}}$	not useful
λ	$\kappa_2 = \lambda$ for $r = 1, 2, \dots$ $\mu_3 = \lambda$ $\mu_4 = \lambda + 3\lambda^2$	$\exp\{\lambda(e^t - 1)\}$
$\frac{q}{p^2}$	$\mu_3 = \frac{q+q^2}{p^2}$ $\mu_4 = \frac{q+7q^2+q^3}{p^3}$	$\frac{p}{1-qe^t}$
$\frac{rq}{p^2}$	$\mu_3 = \frac{r(q+q^2)}{p^3}$ $\mu_4 = \frac{r[q + (3r+4)q^2 + q^3]}{p^4}$	$\left(\frac{p}{1-qe^t}\right)^r$

Table 2 CONTINUOUS DISTRIBUTIONS

Name of parametric family of distributions	Cumulative distribution function $F(\cdot)$ or probability density function $f(\cdot)$	Parameter space	Mean $\mu = \mathcal{E}[X]$
Uniform or rectangular	$f(x) = \frac{1}{b-a} I_{(a,b)}(x)$	$-\infty < a < b < \infty$	$\frac{a+b}{2}$
Normal	$f(x) = \frac{1}{\sqrt{2\pi}\sigma} \exp[-(x-\mu)^2/2\sigma^2]$	$-\infty < \mu < \infty$ $\sigma > 0$	μ
Exponential	$f(x) = \lambda e^{-\lambda x} I_{(0,\infty)}(x)$	$\lambda > 0$	$\frac{1}{\lambda}$
Gamma	$f(x) = \frac{\lambda^r}{\Gamma(r)} x^{r-1} e^{-\lambda x} I_{(0,\infty)}(x)$	$\lambda > 0$ $r > 0$	$\frac{r}{\lambda}$
Beta	$f(x) = \frac{1}{B(a,b)} x^{a-1} (1-x)^{b-1} I_{(0,1)}(x)$	$a > 0$ $b > 0$	$\frac{a}{a+b}$
Cauchy	$f(x) = \frac{1}{\pi\beta(1 + [(x-a)/\beta]^2)}$	$-\infty < \alpha < \infty$ $\beta > 0$	Does not exist
Lognormal	$f(x) = \frac{1}{x\sqrt{2\pi}\sigma} \exp[-(\log x - \mu)^2/2\sigma^2] I_{(0,\infty)}(x)$	$-\infty < \mu < \infty$ $\sigma > 0$	$\exp[\mu + \frac{1}{2}\sigma^2]$
Double exponential	$f(x) = \frac{1}{2\beta} \exp\left(-\frac{ x-\alpha }{\beta}\right)$	$-\infty < \alpha < \infty$ $\beta > 0$	α

Variance $\sigma^2 = \mathcal{E}[(X - \mu)^2]$	Moments $\mu_r' = \mathcal{E}[X^r]$ or $\mu_r = \mathcal{E}[(X - \mu)^r]$ and/or cumulants κ_r	Moment generating function $\mathcal{E}[e^{tX}]$
$\frac{(b-a)^2}{12}$	$\mu_r = 0$ for r odd $\mu_r = \frac{(b-a)^r}{2(r+1)}$ for r even	$\frac{e^{bt} - e^{at}}{(b-a)t}$
σ^2	$\mu_r = 0, r$ odd; $\mu_r = \frac{r!}{(r/2)! 2^{r/2}} \sigma^2$, r even; $\kappa_r = 0, r > 2$	$\exp[\mu t + \frac{1}{2} \sigma^2 t^2]$
$\frac{1}{\lambda^2}$	$\mu_r' = \frac{\Gamma(r+1)}{\lambda^r}$	$\frac{\lambda}{\lambda-t}$ for $t < \lambda$
$\frac{r}{\lambda^2}$	$\mu_r' = \frac{\Gamma(r+1)}{\lambda^r \Gamma(r)}$	$\left(\frac{\lambda}{\lambda-t}\right)^r$ for $t < \lambda$
$\frac{ab}{(a+b+1)(a+b)^2}$	$\mu_r' = \frac{B(r+a,b)}{B(a,b)}$	not useful
Does not exist	Does not exist	Characteristic function is $e^{t\mu - \beta t }$
$\exp[2\mu + 2\sigma^2] - \exp[2\mu + 2\sigma^2]$	$\mu_r' = \exp[r\mu + \frac{1}{2} r^2 \sigma^2]$	not useful
$2\beta^2$	$\mu_r = 0$ for r odd; $\mu_r = r! \beta^r$ for r even	$\frac{e^{at}}{1 - (\beta t)^2}$

Table 2 CONTINUOUS DISTRIBUTIONS (continued)

Name of parametric family of distributions	Cumulative distribution function $F(x)$ or probability density function $f(x)$	Parameter space	Mean $\mu = \sigma[X]$
Weibull	$f(x) = abx^{b-1} \exp[-ax^b] I_{(0,\infty)}(x)$	$a > 0$ $b > 0$	$a^{-1/b} \Gamma(1 + b^{-1})$
Logistic	$F(x) = 1 + e^{-(x-\alpha)/\theta} - 1$	$-\infty < \alpha < \infty$ $\theta > 0$	α
Pareto	$f(x) = \frac{\theta x_0^\theta}{x^{\theta+1}} I_{(x_0,\infty)}(x)$	$x_0 > 0$ $\theta > 0$	$\frac{\theta x_0}{\theta - 1}$ for $\theta > 1$
Gumbel or extreme value	$F(x) = \exp(-e^{-(x-\alpha)/\theta})$	$-\infty < \alpha < \infty$ $\theta > 0$	$\alpha + \beta \gamma$ $\gamma \approx .577216$
t distribution	$f(x) = \frac{\Gamma((k+1)/2)}{\Gamma(k/2)} \frac{1}{\sqrt{k\pi}} \frac{1}{(1+x^2/k)^{(k+1)/2}}$	$k > 0$	$\mu = 0$ for $k > 1$
F distribution	$f(x) = \frac{\Gamma((m+n)/2)}{\Gamma(m/2)\Gamma(n/2)} \left(\frac{m}{n}\right)^{m/2} \times \frac{x^{m-2}}{[1+(m/n)x]^{(m+n)/2}} I_{(0,\infty)}(x)$	$m, n = 1, 2, \dots$	$\frac{n}{n-2}$ for $n > 2$
Chi-square distribution	$f(x) = \frac{1}{\Gamma(k/2)} \left(\frac{1}{2}\right)^{k/2} x^{k/2-1} e^{-(1/2)x} I_{(0,\infty)}(x)$	$k = 1, 2, \dots$	k

Variance $\sigma^2 = \sigma[(X - \mu)^2]$	Moments $\mu_r' = \sigma[X^r]$ or $\mu_r = \sigma[(X - \mu)^r]$ and/or cumulants κ_r	Moment generating function $\phi[e^{rt}]$
$a^{-2/b} \Gamma(1 + 2b^{-1}) - \Gamma^2(1 + b^{-1})$	$\mu_r' = a^{-r/b} \Gamma(1 + \frac{r}{b})$	$\phi[X^r] = a^{-r/b} \Gamma(1 + \frac{r}{b})$
$\frac{\beta^2 \pi^2}{3}$		$e^{-\pi\beta t} \csc(\pi\beta t)$
$\frac{\theta x_0^2}{(\theta-1)^2(\theta-2)}$ for $\theta > 2$	$\mu_r' = \frac{\theta x_0^r}{\theta - r}$ for $\theta > r$	does not exist
$\frac{\pi^2 \beta^2}{6}$	$\kappa_r = (-\beta)^r \psi^{(r-1)}(1)$ for $r \geq 2$, where $\psi(\cdot)$ is digamma function	$e^{-\pi t} \Gamma(1 - \beta t)$ for $t < 1/\beta$
$\frac{k}{k-2}$ for $k > 2$	$\mu_r = 0$ for $k > r$ and r odd $\mu_r = \frac{k^{r/2} B((r+1)/2, (k-r)/2)}{B(k/2, k/2)}$ for $k > r$ and r even	does not exist
$\frac{2n^2(m+n-2)}{m(n-2)^2(n-4)}$ for $n > 4$	$\mu_r' = \binom{n}{m} \frac{\Gamma(m/2 + r) \Gamma(n/2 - r)}{\Gamma(m/2) \Gamma(n/2)}$ for $r < \frac{n}{2}$	does not exist
$2k$	$\mu_r' = \frac{2^r \Gamma(k/2 + r)}{\Gamma(k/2)}$ for $r < 1/2$	$\left(\frac{1}{1-2t}\right)^{k/2}$ for $t < 1/2$